

DROGA KOT POLITIČNO RAZMERJE

Droga je nosilec političnega razmerja. Skoznjo poteka politični boj, ki jo konstituira. Dela jo za prepovedano ali dovoljeno, tistega, ki jo poseduje pa vzpostavlja kot posebej privzdignjenega člana skupnosti ali za kriminalca in celo sovražnika. Droga angažira politično voljo za boj proti njej, kar pomeni boj proti ljudem, ki so z njo povezani, ali za njeno afirmacijo.

Droga ni po naravi problematična - ni problematična zaradi njenih lastnosti, sestavin in značilnosti. Problematična je zato, ker se je prek nje urejalo in se ureja politična razmerja med ljudmi. Droga kot skupek političnih razmerij vsebuje politični konsenz določene države ali skupine držav. Na njej se lomijo kopja političnih bojev, ki imajo opraviti s temeljnimi konstitutivnimi orientirji samopercepcije določene nacije kot so percepcija smrti, zdravja, norosti, tujega, produktivnega človeka, družbene koristi, individualne svobode, zasvojenosti, kriminala ipd. Zato so droge vezane tudi na percepcijo realnega in naravnega: kaj je za določeno politično skupnost realno in naravno lahko razberemo iz njenega odnosa do drog.

Razprava o drogah je torej razprava o političnih razmerjih, o politični filozofiji, o mejah svobode ter o razumevanju in delovanju demokracije. To je tudi razprava o vrsti razvojne politike sodobne civilizacije, o pravicah človeka in državljana in o sprejemanju različnih življenjskih stilov. Georg Shultz, državni sekretar v času prve Reaganove administracije, je izjavil: "In tudi država, družba mora drogam reči NE, ker sicer reče NE demokraciji" (cit. po Mrevlje 1992, 58). Shultz se je po odhodu iz administracije skupaj z nobelovcem Friedmanom zavzel za dekriminalizacijo drog (Chambliss 1994, 113).

V času reaganizma je eminentni predstavnik Bele hiše zatrdil, da marihuana povzroča homoseksualnost. Uživalce drog so ozmerjali, da razširjajo komunizem. Kdor se je zavzemal za legalizacijo ali bolj strpen odnos do uživanja drog je bil označen za človeka, ki širi komunistične ideje. Te izjave nazorno kažejo, da so droge politično blago, razprava o njih pa pokazatelj (ne)pripravljenosti za spremembe obstoječega.

S politiko do drog se krepi določene vrednote, določene institucije, določene vzorce obnašanja in s tem določeno politično kulturo. Vprašanje, ki se zastavlja, je, kakšna politika do drog krepi demokracijo (svobodo, toleranco, razvoj človeka), kakšna pa jo ogroža?

Sodobne države zahodnega sveta in vse tiste, ki se za to imajo, so povečini utemeljene na liberalni politični filozofiji in na retoriki demokracije. Od tu izhaja tudi njihov enoten uradni odnos do drog. Politika do drog je postavljena v okvir boja za ohranjanje in tudi konzerviranje obstoječih monopolov moči vladajočih političnih vzorcev obnašanja. Ta oznaka najbolj velja za ZDA, ki si je izborila vlogo varuha liberalne demokracije in zaščitnika svobodnega sveta.

* Dr. Igor Lukšič, izredni profesor na FDV.

Njena glavna dejavnost je sejanje strahu, da se tako lahko vzpostavlja kot zaščitnik in varnostnik pred sovražniki. Meja individualne svobode je razumljena kot svoboda Robinsona na samotnem otoku, posameznik pa kot atom in brez zavestno zgolj meseno bitje, ki deluje s predvidljivo natančnostjo po zakonih mehanike. Ko tako abstrahirajo od političnih razmerij, lahko mirno vidijo rešitev zgolj v individualni volji. Posameznik mora reči drogam samo NE in celoten problem drog je za njihovo dušo rešen¹. Tiste države, ki so si zastavile za cilj ujeti in prehiteti zahodno demokracijo v nekaj desetletjih, kot sta to npr. Singapur in Malezija, so uvedle najbolj nehumano politiko do drog, utemeljeno na smrtni kazni in totalnem prestraševanju. Problem jemanja prepovedanih drog je s takšno politiko umaknjen z ulic in iz javne diskusije, ni pa ukinjen. Tudi slavni argentinski diktator Pinochet je v kratkem obdobju po prihodu na oblast občutno zmanjšal trgovino s prepovedanimi drogami. Ti primeri kažejo, da država, ki se odloči očistiti družbo, nima na poti nobene ovire. Namesto humanizma mora prevzeti filozofijo, da cilj opravičuje sredstva, obesiti na zastavo geslo učinkovitosti kot edini kriterij in za ceno človeških življenj lahko uspe v vsem. Vendar je ta uspeh možen samo ob utrjevanju avtoritarnih in totalitarnih elementov političnega sistema: z okrepljeno vojsko, policijo, sodstvom, s toleranco samoobrambnih akcij od droge ogroženih državljanov, okrepljeno tajno službo, ustrahovanjem ljudi in močno propagando. Za to, da se ukinja eno zlo, se vzpostavlja drugo, ki je še hujše in bolj zločesto od prvega.

ZDA so razglasile vojno proti drogam, ki predstavlja za spoznanje zmernejšo različico totalni vojni, ki edina rojeva totalne uspehe. Vojna proti drogam je postopno spremenila politični sistem ZDA. Uživalci prepovedanih drog so postali drugorazredni državljani, droga je postala sredstvo za diskreditacijo in javno obračunavanje tudi v politiki. Predsedniški kandidati morajo jasno izraziti svoj odnos do prepovedanih drog. Prisiljeni so zanikati vsaj inhaliranje, če že kajenja ne morejo, kar smo lahko opazovali na primeru Clinton. V ZDA so si pripeli politiko do drog na samo zastavo. Predstavlja eno ključnih identifikacijskih točk svobodnega sveta in ameriških sanj. Tako tudi Clintonovi administraciji ni uspelo preusmeriti vojne proti drogam, kljub poskusu v letu 1993. V času vojne proti drogam se je številčno in pozicijsko okrepila vojska, policija, sodstvo, povečali so se izdatki proračuna (na federalni ravni so npr. izdatki od leta 1981 do 1987 narasli za tri krat), okrepile so se organizirane kriminalne bande, ki se ukvarjajo s preprodajo drog, povezale so se s politiko in ji v marsičem tudi diktirajo ukrepe. To pa je privedlo do večje korupcije v državnih organih in demoraliziralo državne uslužbenke, saj je takšna politika popolnoma zgrešila namen. Nadelmann (1988) opozarja na to, da nekateri avtorji govorijo že o narkokraciji, ki upravlja družbo.

Vojna proti drogam v ZDA ni zmanjšala uporabe drog, ni zmanjšala kriminala povezanega z drogo, ni zmanjšala trgovine z drogami, je pa povečala prestrašenost

¹ Nancy Reagan je vodila obširno kampanjo v korist vojne proti drogam v ZDA z naslovom *Just say No! Ta recept je v resnici primeren le za samotnega brodolomca na samotnem otoku.*

ljudi, napolnila zapore², okrepila represivne državne organe, povečala nestrpnost do uživalcev in povzročila številne smrtne žrtve, socialne probleme, zavožena življenja in nenazadnje, prepolovila kriterije humanosti in svobode. Prisilila je jemalce drog, da se zatekajo k vedno močnejšim drogam, ki se jih da lažje skriti in tihotapiti. Uspehi pri omejevanju dobav marihuane se kažejo v preusmeritvi na uporabo kokaina in heroina. Uničenje mehiških nasadov je okrepilo domačo proizvodnjo v ZDA, zmanjšanje domače proizvodnje je okrepilo proizvodnjo v Kolumbiji itd. Vsak uspeh je kronan z neuspehom.

Kljub temu je Reagan ob koncu svojega mandata izjavil, da je vojna proti drogam uspela. Uspela je, ker je sovražnik še vedno tu, še bolj jasno izrisan, še bolj nevaren, še bolj grozljiv, še bolj konstitutiven za obstoječo dominacijo neoliberalizma in konservativizma v svetu. Vojna proti drogam je uspela, ker je udejanila ideale neoliberalizma in konservativizma: močno represivno državo, zmanjšano svobodo ljudi, učinkovito je zatrla alternative in utrdila svoboda bogatenja na račun trpljenja večine.

Zaporniška država, ta konservativna predstava demokracije, ogroža demokracijo. Nixon, Reagan in Bush so junaki vojne proti drogam in junaki ogrožanja demokracije. Seveda ti zagovorniki nehumane politike do drog niso slučajno prijatelji naftne, farmacevtske in celulozne industrije in na njih utemeljenega koncepta razvoja, ki je sprt z ekologijo in varčno rabo energije.

Prohibicija je v jedru boj proti razvoju človeka in človeštva, ki ima neizmerljive posledice za politični sistem in demokracijo: krepi se policijska država, ki ji je vse jasno, ne dovoljuje inovacij, odkrivanja in razvoja zavesti.

Zgodba o prohibiciji se začne s prepovedjo uporabe alkohola v dvajsetih letih v ZDA. Šlo je za discipliniranje delovne sile ob uvajanju tekočega traku. Edini veliki uspeh prepovedi alkohola je bil veliki gangster Al Capone in druge tajne organizacije, ki so bile v službi obstoječega reda. Drugi malo manjši uspeh pa se je izkazoval v glomaznem represivnem aparatu z izkušenimi policaji. Po odpravi prohibicije eni in drugi sprožijo akcijo za prepoved danes prepovedanih drog.

V sleherni prepovedovanje drog je vgrajen rasizem. Prepoved opija je bila v ZDA uperjena zoper Kitajce, ki so opij prinesli kot svojo kulturno dediščino. Opij jim je omogočal, da so zdržali več kot belci, se izkazali kot boljši delavci in si s tem nakopali goreče sovraštvo belcev. Prepoved kokaina so spodbudili predsodki do črncev. Kokain so v propagandi povezali s črnici in kriminalom. Črnici so bili pripoznani kot neobvladljive divje zverine, ko so pod vplivom kokaina. Migracije Mehičanov so se lotili s prepovedjo marihuane in to šele po veliki krizi leta 1929, ko je primanjkovalo delovnih mest. Droge so bile prepovedane zato, da je režim z jasnim indikatorjem lahko nadzoroval populacijo nebelcev. V imenu boja proti drogam je uvajal represijo nad nebelci in s tem nad drugimi kulturami in hkrati afirmiral vrednote puritanske religiozne etike.

² ZDA so postale država, ki najbolj zapira. V letih 1980 in 1992, za časa vladanja dveh republikancev in divje vojne proti drogam, se je število zaprtih povečalo za dvakrat. Leta 1992 so zaprli 1.066.400 ljudi zaradi zlorabe drog, od tega dve tretjini zaradi samo zaradi posedovanja, in samo tretjino zaradi prodaje ali proizvodnje. (Chambliss 1994, 114)

Drugi del zgodbe o prepovedi drog je zakuhal velekapital vezan na naftno industrijo, celulozo in farmacijo, ki ga je ogrožala razvijajoča se industrija, utemeljena na industrijski konoplji. Mogočna kemična industrija povezana z bankirjem in časopisnim mogotcem, ki je izumil rumeni tisk, Andrewom Mellonom, je ob vehementni zagnanosti Harrya Anslingerja leta 1937 spravila v življenje zakon Marijuana Tax Low. Zakon je uničil produkcijo industrijske konoplje in razvojno alternativo, ki jo je obetala ta kultura. Poudariti velja, da je bil zakon sprejet kljub protestom Ameriškega zdravniškega združenja. Zdravniki so namreč marihuano uporabljali za zdravljenje cele vrste bolezni. Uporabnost kanabisa so ZDA priznale tudi v času druge svetovne vojne, ko so oblasti obšle zakon in tajno gojile industrijsko konopljo za vojno rabo.

Na Slovenskem je odnos do prepovedanih drog izrazito posnemovalen. Slovenska zgodba je kontaminirana z isto logiko kot smo jo prikazali na primeru ZDA: prva diskusija o prepovedanih drogah je reagirala na vdor čudne kulture hipijevstva in nevarnosti, ki so se dogodile koncem šestdesetih in v začetku sedemdesetih let. Konferenca o drogah (1974) se je zgodila v procesu stabilizacije in konsolidacije režima po sprejetju ustave. To je obdobje, ko so bili realni politični sovražniki pospravljeni. Droga je postala prikladen objekt za vzdrževanje kondicije pravovernosti. Osnovni politični argument konservativcev za kriminalizacijo drog je bil vedno strah pred nezmožnostjo ohranjanja obstoječega reda, preverjene in usidrane tradicije: "Mi res ni vseeno, ali bo del te družbe, v kateri živimo, družba bolnikov, pasivnih in parazitskih ljudi, nesposobnih, da v najpomembnejših trenutkih stoje na tleh realnosti, pripravljeni braniti pridobitve naše revolucije" (Žerjav 1975, 150). "Če so ogroženi interesi družbe, le-ti prevladujejo nad interesom posameznika in vsaka etika, ki bi dajala prednost posamezniku in s tem družbi škodovala, je psevdouetika" (Žerjav 1975, 151). Ali: "Res bi bilo licemerstvo, ljudem ponuditi še nove kemične snovi, s katerimi bi blažili svoje težave in stiske ter iskali "srečo"..." (Mrevlje 1992, 58). Konservativci so bili vedno v nasprotju s Kardeljem, ki je trdil, da sreče ne more dati človeku ne država, ne partija in da si srečo lahko ustvari vsakdo sam, prepričani so, da lahko da srečo človeku le močna represivna država in visoka kazen za odklone od prave poti.

Drugi vrh razprave o prepovedanih drogah smo doživeli po osamosvojitvi sredi leta 1992 (Lukšič 1992, 74-76), ko komunizem ni bil več glavni sovražnik, ko JLA zapusti slovensko ozemlje, in je bilo treba najti novo nevarnost, ki je ogrozila slovensko bit. Zaradi vojne na Balkanu zadeva ni eskalirala v superpomembno temo v naslednjih letih in tudi danes nima teh ideoloških dimenzij. Je pa za rezervo pripravljena, npr. za konec vojne na Balkanu. Kljub temu se je na akcije pripelo kar nekaj marketinških ust in dejavnosti, ki so bile do tedaj le prostočasne, sedaj pa so povzdignjene v višjo funkcijo boja proti drogam. V devetdesetih letih so se akterji politike do drog namnožili. Poleg vladnih in medicinskih aparatov, so se oblikovale tudi nevladne organizacije, ki zastopajo politiko do drog s človeškim obrazom. Njihov cilj je zmanjševanje škode, ki jo posameznikom povzroča uradna politika do drog, in afirmacija glasu uživalcev drog v javni razpravi o politiki do drog.

Danes dosegamo tretji vrh. V razpravah v Državnem zboru v letu 1999 o zakonu o prepovedanih drogah ni bilo velikega zanimanja. Konservativni del se je zavzel za večjo represijo, večina pa je podprla usmeritev v interdisciplinarni pristop, povečanje vloge nevladnih organizacij in se zavzela za nov nacionalni program politike do drog.

Na tej točki je morda priložnost, da se bolj odločno uveljavi politika, ki bo odvzela naravi samoumevnost in jo naredila za politično razmerje. S tem ko oza-vesti neko stvar, čutni predmet, in ga razume kot razmerje med ljudmi, ga bo postavila v moč ljudi. V tem kontekstu se na politiki do drog meri moč alternativnega koncepta humanega razvoja, z usodnimi konsekvencami za ekologijo (na cannabisu utemeljena industrija: papir, pogonska energija, olja, tekstil itd.), načine zdravljenja (šamanizem) in demokracijo (institucije, vrednote, ideali). Pri politiki do drog obstaja možnost razbremeniti medicinski aparat nalog, ki so mu bile optane kot politične naloge popravljanja družbe in stabiliziranja političnih razmerij, in jih prepustiti civilnodružbenim združenjem, ki so za ta del nalog vsak tako usposobljena kot Platonovi filozofi za vladanje državi.

Osrednje vprašanje moderne politične filozofije je vprašanje svobode. Ali je svoboda možnost samorazvoja ali obramba meje, je odprtost k novemu in tujemu, neznanemu, svoboda izkušnje ali beg pred tem v trdnjavo že znanega? Pritrjevanje enemu vodi v krepitev kulture uživanja drog, pritrjevanje drugemu pa v kriminalizacijo drog in torturo enega dela družbe nad drugim v imenu boja proti zlu.

Veliko velikih izumov, celo ranga Nobelove nagrade, npr. odkritje mikroprocesorja, se je primerilo na izletu z razširitvijo zaznavanja.

Strokovnjaki so ugotovili, poroča Brinc leta 1975 (683-684), da mamil mladim ni mogoče prepovedati, zato pa je treba mlade "naučiti živeti z mamili, ne da bi postali od njih odvisni". To ne pomeni živeti mimo drog, temveč živeti s temi rastlinami moči in njihovim izkustvenim potencialom. Naučiti se jih je treba uporabljati za "razširjanje zavesti", o čemer je govoril že prof. Milčinski (1986, 12). Ker je to izkustvo potlačeno, pozabljeno, izrinjeno (Milčinski ugotavlja, da je pri uporabi drog človeka sprva vodil čudovit instinkt), je naloga države, da ga obudi in omogoči njegovo socializacijo. Za to je treba ustanoviti združenje uživalcev drog, ki bo omogočilo slehernemu odraslemu državljanu izkustvo z drogo, spoznavanje drog, hkrati pa odvisnikom priskrbelo kvalitetno drogo, pa četudi je to zaenkrat samo metadon.

Odvisnost je vedno odvisnost od ljudi, ne od stvari. Posameznika ne zasužnji droga kot naravno dejstvo, temveč tisti, ki mu jemlje možnost, da bi se z njo socializiral v razumni potencialni ali dejanski rabi. Na neposredni ravni vzpostavitev odvisnosti nastopi, ker ponudnik, dealer, sili jemalca v odvisnost. Odvisnik je v odvisnost prisiljen s strani drugih ljudi, ljudi, ki so že odvisni in ki morajo za nakup droge prodajati drogo naprej in ji največkrat tudi zmanjševati kvaliteto z mešanjem primesi. Komur je droga ponujena v tej socialni obliki, ko se cel grozd ljudi na življenje in smrt trudi, da bo nanovačil nove odvisnike za vzdrževanje svoje falange, ima malo možnosti reči drogi ne. Ne gre za drogo, temveč za njih, ki ga potrebujejo kot trajnega odkupnika. Od njih postane odvisnik odvisen.

Torej ni problem droga, problem je socialna organizacija, ki večino (potencialnih) odvisnikov socializira v drogo. In to socialno organizacijo je treba razkrojiti, ji odvzeti moč. Njena moč pa se konstituira izključno na prepovedi drog. Celoten grozd posrednikov med proizvajalcem in uživalcem, ta država v državi, živi od prepovedi, in ko jo enkrat zacementira na ravni pravne forme, reproducira argumente za svoj ilegalni status. Narkokracija ima tako največjega zaveznika v obstoječi politiki do drog in v strahu večine prebivalstva, da so droge nekaj groznega, hudičevega.

Poznavalci in analitiki politike do drog ugotavljajo, da mafija in druge podobne organizacije podpirajo, branijo in celo financirajo politiko represije nad prodajo drog, to je politiko prepovedi. Pri trgovanju s prepovedanimi drogami se kopičijo ogromna sredstva, ki so na razpolago za ilegalno zatiranje političnih sil z emancipatoričnimi cilji, za obvladovanje sindikatov ipd. Milčinski (1986) npr. poroča, da je CIA spodbujala gojenje drog v zlatem trikotniku in z izkupičkom od prodaje drog vzdrževala protisocialistična gibanja usmerjena proti režimu na Kitajskem.

Zakon nalaga kazen za posedovanje drog: hkrati pa onemogoča posamezniku, da bi izvedel, kako izgleda prepovedana droga. Kako naj starši povedo otrokom, kako izgleda prepovedana droga, če je ne poznajo, ne oni ne otroci? Kako naj se kopiči in zori izkustvo ravnanja z drogami, če je diskusija o njih prepovedana, če nihče ne ve o čem se sploh pogovarjamo? Zgolj žuganje, pretnje in prepovedi so se izkazale za prekratke. Namreč, nihče ne ve, kaj se prepoveduje, ko pa to izve, o tem ne sme govoriti, da ve in od kod ve. O tem lahko govori samo ilegalno z ilegalnimi prijatelji, s tistimi, ki so že ujeti v večni krog zla.

Zato je treba na novo opredeliti na drogo vezana razmerja, premestiti prvo srečanje z drogo v drugačen socialni kontekst kot je v veljavi sedaj in odpraviti sprenevedanje obstoječega boja proti drogam, ki vodi v povečevanje zasvojenosti in kriminala. Za začetek pa bi bilo treba poimenovanje drog ali mamil nadomestiti z rastlinami moči. Te rastline niso zločeste, ne omamljajo, temveč dajejo človeku moč, ki jo lahko obrne proti sebi ali pa sebi v prid.

LITERATURA

- Brinc, Franci. 1975. Kaj vemo o drogah. Teorija in praksa, št. 6-7.
- Chamblis, William J. 1994. Don't Confuse me With Facts: Clinton 'Just Says No'. New left review, št. 204.
- Collins, Larry. 1998. Holland's Half-Baked Drug Experiment. Foreign Affairs, May/Junij.
- Elias, Robert. 1991. Drug Wars as Victimisation & Social Control. New Political Science, št.20.
- Ganguli, H.C. 1985. Mediation Subculture and Drug Use. Human Relations, vol. 38, št.10.
- Kaplan, John. 1988. Taking Drugs Seriously. Public Interest, št. 92.
- Kastelic, Andrej (ur.). 1992. Zloraba drog. Rokus, Ljubljana.
- Milčinski, Lev, Martina Tomori, Franc Hočevcar. 1986. Droge v svetu in pri nas. Delavska enotnost, Ljubljana.
- Mrevlje, Gorazd. 1992. Preprečevanje zlorabe drog. V: Kastelic (ur.), 1992.
- Nadelmann, Ethan A. 1985. International Drug Trafficking and U.S. Foreign Policy. Washington Quarterly, vol. 4.

- Nadelmann, Ethan A. 1988. The case for Legalization. *Public Interest*, št. 92.
- Nadelmann, Ethan. A. 1998. Commonsense Drug Policy. *Foreign Affairs*, Januar/februar.
- Shultes, Richard Evans in Hofman, Albert. 1992. *Plants of the Gods*. Healing arts press, Rochester, Vermont.
- Stafford, Peter (ur.). 1992. *Psychedelics Encyclopedia*. Ronin Publishing, Berkeley.
- Stanzani Ghedini, Sergio Augusto. 1990. Il Partito radicale e l'iniziativa contro il traffico clandestino delle droghe. V: Taradash (ur.), 1990.
- Taradash, Marco (ur.). 1990. I costi del proibizionismo sulle droghe. Material from the international colloquium on antiprohibitionism, Brussels, September 28 - October 1, 1988. CORA. Second edition. Published by Stampa alternativa/Nouvi equilibri.
- Taradash, Marco. 1990. Prefazione II, I. V: Taradash (ur.), 1990.
- Vilfan, Jože (ur.). 1975. *Kaj vemo o drogah*. Mladinska knjiga, Ljubljana.
- Žerjav, Ciril. 1975. *Sklepne misli*. V: Vilfan (ur.), 1975.